

А. Ф. Коваленко

кандидат філологічних наук
доцент факультету журналістики, реклами та видавничої справи
e-mail: kovalenkoalla777@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6750-9133
ОНУ імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, Україна, 65000

О. В. Прокопович

e-mail: elen.prokopovich@gmail.com, ORCID: 0009-0007-4666-555X
ОНУ імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, Україна, 65000

ФАХОВІ ВИДАННЯ ІЗ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 ЖУРНАЛІСТИКА ПРО І В УМОВАХ ВІЙНИ (ПЕРІОДУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ)

Мета розвідки – розкриття діяльності українських дослідників із соціальних комунікацій спеціальності 061 «Журналістика» та висвітлення їх наукових здобутків у контексті впливу російсько-української війни, репрезентація їх наукових досягнень у фахових виданнях.

Методологія дослідження. Для реалізації мети були використані моніторинг, порівняльний, синхронічний, описовий та метааналізи. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню предметної області та виявленню закономірностей і тенденцій у дослідженнях, що стосуються вивчення публікацій та загалом галузі науки «соціальні комунікації», спеціальності 061 Журналістика в контексті війни.

Результати. Актуальність та новизна наукових статей вітчизняних авторів безперечна, адже дослідження здійснюються із застосуванням соціологічних, структурно-функціональних та інших підходів; комунікативістських, рецептивних, концептних та інших аналізів; якісних та кількісних методів тощо. До уваги потрапляють усі комунікативні процеси в інформаційному просторі, загальнополітичних та спеціалізованих ЗМІ, соціальних мережах; вплив на їх контент війни; мілітарні наративи; їх лінгвістичні аспекти; медіаграмотність аудиторії; маніпулятивність; пропаганда/контрпропаганда тощо. У фокус досліджень входять різні соціальні групи, канали поширення інформації, технології впливу тощо.

Новизна. У статті здійснено огляд та аналіз наукових праць галузі «соціальні комунікації» спеціальності 061 Журналістика в журналах: «Communications and Communicative Technologies», «Актуальні питання масової комунікації», «Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика», «Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації», «Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія», «Український інформаційний простір», «Обрії друкарства» Київського національного політехнічного університету імені І. Сікорського, «Вісник Львівського університету. Серія: журналістика» Львівського національного університету імені І. Франка, «Образ» Сумського державного університету, «Синопис: текст, контекст, медіа» Київського університету імені Б. Грінченка періоду повномасштабного вторгнення. Проаналізовано розвідки відповідної тематики з метою встановлення відповідної репрезентації, особливостей та перспектив вивчення.

Практичне значення. Результати цього моніторингового дослідження виявляють певні тенденції, новаторські концепції та прогалини в галузі, що вивчається, а також сприятимуть урізноманітненню тематики, поглибленню певних аспектів досліджень. Також вони можуть бути використані для подальших досліджень з конкретної проблематики, для дисертаційних робіт, зрештою в процесі вивчення курсів «Методика, організація та презентація медіадосліджень», «Виклики інформаційного суспільства для журналістів і журналістики», «Дослідження громадської думки та його використання в журналістиці» тощо.

Ключові слова: соціальні комунікації, наукова періодика, аналіз, контент, війна.

І. Вступ

У сучасних інформаційних потоках академічні журнали відіграють надзвичайно важливу роль у сприянні розвитку науки, технологічного прогресу, суспільства загалом; створюють можливість

для обміну знаннями й результатами досліджень між ученими, які допомагають рухатися вперед у різних галузях знань.

Однак спочатку пандемійні процеси, а потім повномасштабний наступ РФ на Україну в 2022 р. значно вплинули загалом на науковий поступ у державі.

Учені проводять поглиблені дослідження військових аспектів конфлікту та їх впливу на суспільство: вивчають «бойові» наративи, коректність використання термінології, тероризм, хронологію воєнних дій, геноцид та простежують взаємозв'язок між медіа й війною.

Проте вивчення питання війни, незважаючи на свою важливість, поки що не має ґрунтовності і всеохопності в наукових фахових виданнях, водночас дослідники приділяють увагу темам, пов'язаним із цифровою реальністю, дотриманням стандартів тощо. Власне ще й у світовому медійному дискурсі належить комплексно підійти до відображення російсько-української війни, що й визначає актуальність цього дослідження.

Останні роки для української наукової спільноти виявилися надзвичайно важкими. Наслідком війни є серйозні обмеження в доступі до лабораторій та інститутів, що, безумовно, дуже гальмує проведення наукових досліджень. Також виник ряд фізичних, економічних, фінансових перешкод щодо повноцінного функціонування наукових видань, адже зменшення бюджетування обмежило можливості для авторів проводити дослідження та публікувати їх результати.

Застосування дистанційної форми роботи в університетах та дослідницьких центрах, відтік науковців за кордон, блекаути та повітряні тривоги гальмують процес написання наукових статей, оглядів для таких видань, особливо в тих випадках, коли вчені не мають доступу до необхідних бібліотек та ресурсів.

У цей період в Україні перед дослідниками також постало питання наукової співпраці з російськими колегами через їх підтримку воєнних дій путінського режиму, вилучення представників російської наукової спільноти з редакційного складу видань. 1 грудня 2022 р. Верховна Рада України підтримала законопроект, спрямований на обмеження використання джерел інформації країни-агресора в освітній і науковій сферах. Він передбачає внесення змін до законодавства України, зокрема до законів «Про освіту» і «Про наукову і науково-технічну діяльність», з метою захисту освітнього та наукового простору від впливу РФ [4].

Відповідно обмеження призвели до певних затримок у випуску наукових журналів або, в окремих випадках, до їх закриття. Проте наукові видання в Україні продовжують працювати, намагаючись забезпечити випуск якісних та актуальних публікацій навіть у несприятливих умовах повномасштабного російського вторгнення.

Глибоке осмислення наукових досліджень у галузі соціокомунікативних процесів в умовах війни може призвести до поліпшення реагування на гуманітарні наслідки та створення кращих умов для аналізу. Це також сприяє підвищенню суспільної уваги до важливих питань, пов'язаних з війною, впливає на громадську думку, прийняття політичних рішень. Такий підхід може допомогти розвитку миротворчих ініціатив і політичних стратегій, спрямованих на зміцнення миру, безпеки в Україні та світі.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета розвідки – розкриття діяльності українських дослідників із соціальних комунікацій спеціальності 061 «Журналістика» та висвітлення їх наукових здобутків у контексті впливу російсько-української війни, репрезентація їх наукових досягнень у фахових виданнях.

Для досягнення мети було застосовано методи моніторингу, порівняльного, синхронічного, описового та метааналізу. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню предметної області та виявленню закономірностей і тенденцій у дослідженнях, що стосуються вивчення галузі науки «соціальної комунікації», спеціальності 061 Журналістика в контексті війни.

Об'єктом аналізу стали наукові статті українських дослідників, опубліковані в журналах категорії «Б» із соціальних комунікацій, зокрема журнали: «Communications and Communicative Technologies», «Актуальні питання масової комунікації», «Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика», «Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації», «Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія», «Український інформаційний простір», «Обрії друкарства» Київського національного політехнічного університету імені І. Сікорського, «Вісник Львівського університету. Серія: журналістика» Львівського національного університету імені І. Франка, «Образ» Сумського державного університету, «Синopsis: текст, контекст, медіа» Київського університету імені Б. Грінченка за 2022–2023 рр. (51 випуск).

III. Результати

Українські вчені виробляють методологію досліджень наукової періодики, перелік якої був створений у 1994 р. Міністерством освіти і науки України (МОН) (Реєстр наукових видань). Станом на 31 липня 2020 р. було зареєстровано 1109 наукових фахових видань, а вже на 27 квітня 2023 р. в Україні – 1477 наукових фахових видань, з них 131 – категорія «А» та 1346 – категорія «Б», де мають перевагу природничі науки [9]. У Реєстрі наукових видань України станом на

23 травня 2023 р. категорії «А» (галузь науки «соціальні комунікації») є лише два видання: журнал «Доступ до правосуддя у Східній Європі» (спеціальність 081 Право) та збірник «Рукописна та книжкова спадщина України» (спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, 032 Історія та археологія).

Таким чином, у Реєстрі видань категорії «А» не можна знайти видань за спеціальністю 061 Журналістика, присвячених її темам або які мають журналістський характер, оскільки вони не відповідають високим науковим стандартам.

На 23 травня 2023 р. в Україні зареєстровано 22 наукових видання з категорією «Б» у галузі «соціальні комунікації». Це вказує на інтенсивний та різноманітний науковий досвід у сфері навіть в умовах війни. Видання отримали визнання інтелектуальної спільноти й відіграють важливу роль у розвитку наукових знань про соціальні комунікації в Україні. У Реєстрі цієї категорії знайдено 10 наукових журналів спеціальності 061 Журналістика. Зазвичай ці журнали мають обидві версії, але конкретний формат може залежати від політики видавництва та ресурсів, які вони мають [10].

Українські науковці такі, як А. Бессараб, О. Мриглод, О. Ромах, Т. Ярошенко та інші, вивчали різні аспекти функціонування наукової періодики та специфіки її комунікації й зробили суттєвий внесок у розвиток класифікацій, методології аналізу у відповідних галузях, встановили основи для подальших досліджень. Так, А. Бессараб [1] вивчала класифікації та типології українських видань, запропонувавши власну, а Т. Ярошенко в статті «Еволюція журналу як засобу наукової комунікації: від друкованих видань до оригінальних електронних журналів» [16] стверджує, що журнал продовжує своє існування, змінюючи свою форму із часом, переходячи від традиційного друкованого видання до електронного формату. О. Мриглод у статті «Елементи кількісного аналізу наукових видань» [8] розглядає певні методи кількісного аналізу даних про публікації в наукових виданнях, які дозволяють отримати нові відомості. Інший дослідник Р. Влох у праці «Система оцінки українських фахових видань» [3] стверджує, що оцінювання наукових видань у країні не відповідає актуальним міжнародним стандартам і навіть уже встановлені вимоги не виконуються. Він пропонує формувати список основних професійних видань різних категорій з огляду на показник імпаکت-фактор (ІФ) як критерій оцінювання. ІФ є кількісним показником цитування наукових статей, що були опубліковані в конкретному науковому журналі, який допомагає визначити вагомість та престижність журналу. Авторка О. Ромах у своїх працях порушує актуальні питання наукових досліджень, наприклад у статті «Особливості експертизи наукових робіт щодо виявлення академічної недобросовісності» [12] вивчає проблему академічної чесності, зокрема плагіату, та інших вад у наукових роботах. В інших працях приділяє увагу проблемно-тематичним аспектам статей, як-от у розвідці «Проблеми презентації методологічних засад у наукових дослідженнях» [13] вона провела аналіз двадцяти двох кандидатських дисертацій, використовуючи якісний і кількісний підходи, щоб виявити та вивчити основні проблеми, пов'язані з представленням методів у наукових дослідженнях; у статті «Кваліфікація проблем у дискурсі наукових досліджень» [14] акцентує увагу на важливості чіткості та системності викладу інформації, наголошуючи, що коректне відображення всіх етапів дослідження має вирішальне значення, оскільки науковий текст є єдиним засобом передачі інформації для інших учених.

Наша робота ґрунтується на тематичному аналізі статей, що відображають підходи та методи, використані в цій галузі. Це допомагає краще зрозуміти, як проблема вивчається та аналізується в академічному середовищі, а також визначити, які питання вже досліджені, а які залишаються невирішеними.

Згідно з результатами моніторингу, за 2022 р. найбільш обговорюваною й досліджуваною темою в наукових публікаціях було повномасштабне вторгнення росії в Україну, що відображено у відсотках від загального обсягу публікацій: «Обрії друкарства» – 21%, «Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації» – 20%, «Communications and Communicative Technologies» та «Синопис: текст, контекст, медіа» – по 17%.

З іншого боку, воєнна тематика менш активно представлена або зовсім відсутня в журналах: «Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика» – 5%, «Вісник Львівського університету. Серія: журналістика» – 4%, «Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія» – 0%. Це свідчить про різницю в рівні інтересу та досліджень щодо теми в різних наукових журналах у 2022 р.

Аналіз наукових журналів за перший квартал 2023 р. свідчить, що лише чотири видання випустили свої перші номери, тоді як більшість перебували на стадії підготовки чергових випусків до публікацій. Ця ситуація пов'язана з регулярністю виходу видань, які мають різну періодичність, а саме 3, 4 або 6 випусків на рік.

За результатами дослідження встановлено, що найбільше наукових статей на тему повномасштабного російського вторгнення було опубліковано в журналах: «Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації» – 39%, «Образ» – 37%, «Синопис: текст, контекст, медіа» – 25%.

Водночас найменший обсяг публікацій на цю тему було виявлено у виданнях «Вісник Львівського університету. Серія: журналістика» Львівського національного університету

імені І. Франка, «Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика» й «Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія», де лише 4 %, 5% та 9% відповідно від загального обсягу публікацій приділено темі війни.

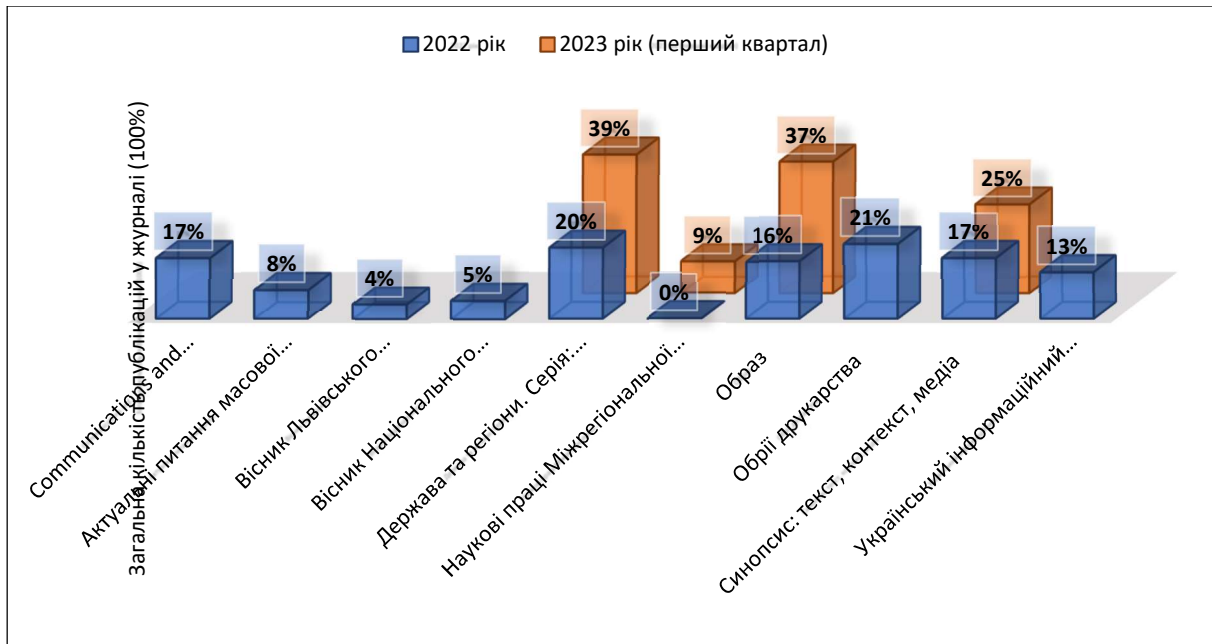

Рис. 1. Кількість публікацій про війну в журналах категорії «Б» галузі науки «соціальні комунікації», спеціальності 061 Журналістика

Учені ґрунтовно досліджують різні аспекти, пов'язані з російсько-українською війною. Зокрема, вони звертають увагу на національну символіку, яка наголошує на українських цінностях; вивчають питання національної безпеки України та збереження життя громадян. Особлива увага приділяється ролі ЗМІ в упровадженні пропагандистських кампаній та впливу телекомпаній на Сході України, спрямованих проти українських інтересів у масових комунікаціях. Науковці акцентують увагу на важливості соціальної відповідальності ЗМІ в період кризових обставин, оскільки їхні дослідження включають аналіз контенту (новин), пов'язаного з тероризмом, а також проблеми поширення фейкових новин у ЗМІ та обмеження проукраїнського контенту, зокрема й у соціальних мережах (платформа Фейсбук). Особлива увага приділяється висвітленню тероризму на українському телебаченні порівняно з глобальною ситуацією у світі або ролі спеціалізованих (військових) ЗМІ, як це робить науковець М. Праута у статті «Місце військових медіа серед джерел інформації для військовослужбовців ЗС України» [9]. Він досліджує роль військових медіа поряд з офіційними джерелами інформації та визначає, наскільки потрібні державі спеціалізовані ЗМІ Міністерства оборони та Збройних Сил України.

Також автори аналізують погляди сучасного суспільства на війну, вивчають інформаційно-психологічний аспект гібридної війни та стійкість українського суспільства до зовнішніх дій через неформальні комунікації. До прикладу, у цих розвідках вивчається роль засобів масової інформації в реалізації просвітницької пропаганди, а також наявність телекомпаній у Луганській області з антиукраїнською спрямованістю. Учені також аналізують ресентимент у поглядах щодо сучасної війни. Лінгвістичні аспекти досліджень охоплюють мовну динаміку конфлікту в інформаційному просторі півдня України, «мову ворожнечі» або ж появу неологізмів, фразеологізмів, нової термінології тощо. Зокрема, наукова праця В. Касянчук, О. Левчук «Коректність термінології у медіатекстах про російсько-українську війну» [6] фокусується на вивченні еволюції термінів, які виникають у контексті російсько-української війни, розглядаючи їхнє значення у сфері професійної журналістики. У статті «Фразеологізми як репрезентанти воєнного дискурсу» [5] автори Т. Івасишина, О. Комарова аналізують важливість сталих висловів у воєнному контексті, які з'явилися під час повномасштабного російського вторгнення в Україну, оскільки ці фразеологізми стали ключовими складовими в мовній картині світу.

У наукових журналах містяться й статті, котрі розглядають різні аспекти, пов'язані з процесами видавництва під час термінової евакуації в умовах конфлікту, або ж головні напрями міжнародної діяльності українських видавництв під час повномасштабної агресії та їхні впливи на ситуацію в інформаційному просторі. Іноді здійснюється моніторинг контенту ЗМІ з конкретної соціальної тематики, як-от автори К. Вашист, О. Азімова, Л. Хантер у статті «Вплив війни в Україні на світову економіку: огляд зарубіжних медіа» [2] розглядають вплив воєнного конфлікту на економіку й на

ситуацію в Україні, Європі та світі. Тема є предметом інтересу для численних наукових досліджень у журналістиці, зокрема в аспекті економічної науки. Дослідники пропонують аналіз деяких з найбільш відомих медіаплатформ з висновками від економічних експертів.

Значна увага приділяється наслідкам гібридної війни, ворожим ІПСО, впливам та маніпуляціям. Також об'єктом аналізу є особливості виявлення антиукраїнської риторики в засобах масової інформації та роль українського мему 2022 р. в медійних дискурсах. У рамках цих праць проводиться символічний аналіз та аналіз тенденцій його використання в сучасному інформаційному просторі.

Порівняльний аналіз обраних нами трьох статей, які досліджують тенденції російсько-української війни: Н. Л. Родінова, Б. В. Іваницька, О. М. Шишова «Особливості комунікації в соціальних мережах в умовах воєнного стану» («Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації». 2022. № 2), О. Курбан «Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни» («Синopsis: текст, контекст, медіа». 2022. № 1), В. Супрун «Мова перемоги» в інформаційному дискурсі війни» (журнал «Обрії друкарства». 2022. № 1), – ілюструє загальні тенденції наукових праць спеціальності 061 Журналістика.

У першій статті науковців Н. Родінової, Б. Іваницької, О. Шишової [11] вивчено особливості комунікації в соціальних мережах в умовах воєнного стану. Тут підкреслено, що створення української суспільної інтернет-платформи у форматі соціальної мережі буде сприяти консолідації суспільства.

У другій – О. Курбан [7] досліджує проблеми стійкості інформаційного поля України, що втілюється в рівні критичності мислення її громадян, представників цільової групи, військовослужбовців Збройних сил України. Науковець стверджує, що результати опитування засвідчили низький рівень критичності мислення й медіаграмотності та інформаційної стійкості. Це і є передумовою для необхідності подальшого вдосконалення процесів управління інформаційними процесами в українських медіа для ЗСУ, а також проведення виховання представників цільових груп із питань медіаграмотності.

У третій – В. Супрун [15] аналізує нове явище вітчизняного медіадискурсу, «мову перемоги», інспіроване широкомасштабною війною 2022 р. Дослідник наголошує, що «мова перемоги» втілює надію на непереможність української нації, покладає найвагоміший акцент на служіння для збереження миру й відродження.

Загалом у матеріалах спільним є акцент на впливі комунікаційних технологій у сучасному соціумі. Вони вивчають роль комунікації, медіа та інформації в контексті військових дій, психологічного впливу на громадськість і важливість медіаграмотності. Однак різняться у своєму фокусі. Перша стаття більше спрямована на використання нових соціальних мереж, публічний дискурс та воєнний стан. Друга – сконцентрована на проблемі критичного мислення військових у зв'язку з гібридними загрозами та маніпуляціями в медіа. Третя – розглядає вплив мови та медіа на формування громадської свідомості, зміни риторики та психоемоційну втому.

Очевидно, що, незважаючи на те, що всі дослідження зосереджені на аспекті комунікації, кожне з них розглядає його з різних ракурсів та в контексті відмінних поглядів і військової діяльності, психології або впливу на громадську думку.

Завдання, що постали перед ученими, були спрямовані на реалізацію мети, узагальнення вже вивченого досвіду українських та зарубіжних учених, їх теорій та аналізу досліджуваних явищ і практичного втілення результатів. Примітно, що автори досліджень про критичне мислення українців для підтвердження власної концепції ставили завданнями проведення й аналіз власного соціологічного опитування, яке лягло в основу статті, а також формулювання власних рекомендацій стосовно можливих кроків для вирішення визначеної проблеми та покращення ситуації в цьому аспекті. Натомість дослідники «мови перемоги» простежили ефект від її використання у вітчизняному інформаційному просторі, а також проаналізувати її функціонування в медіадискурсі України під час ведення воєнного конфлікту.

Публікації розширюють наше розуміння впливу воєнного конфлікту на комунікаційні процеси й глибину теми дослідження завдяки використанню різних методологічних підходів, які сприяють об'єктивному та всебічному аналізу вивченої проблематики. В аналізованих працях інструментарієм стали переважно загальнонаукові, емпірико-теоретичні методи; використання системно-структурного та статистичного аналізів дозволило виокремити основні риси комунікації в соціальних мережах під час воєнного стану на території України. Для дослідження критичності мислення використовувалися соціологічні методи, натомість для вивчення «мови перемоги», крім описового та загальнонаукових, доречним для компаративного аналізу, став порівняльний метод.

Основні результати надають інсайти та глибше розуміння ключових аспектів, що стосуються теми. Так, у статті «Особливості комунікації в соціальних мережах в умовах воєнного стану» [11] не підлягають сумнівам висновки щодо ґрунтовності їх тверджень, адже автори констатують, що соціальні мережі – не тільки канал соціальної комунікації, суспільного обговорення та єднання громадян, платформа для вирішення проблем в умовах воєнного стану, організації

короткострокових акцій, але й джерело для здійснення інформаційних операцій проти українців, де виконуються військові завдання: розвідка, націлювання, інформування, психологічні війни, кібероперації та оборона з контролем. Тому доречними й переконливими видаються конкретні заходи від науковців для саме ефективної комунікації та безпеки українців. Дослідник проблеми критичного мислення в українців [7] стверджує, що ключовим у його вдосконаленні та розвитку є сприйняття інформації та її розповсюдження через соціальні мережі, інтернет-ЗМІ й месенджери; споживання інформаційного продукту національною мовою, хоча й не принципове, а також візуальний формат. При цьому менше половини адресатів готові перевіряти інформацію в інших джерелах, натомість більшість має низький рівень критичного мислення та потребу вдосконалення управління інформаційними процесами в ЗМІ для Збройних сил України. Тому ЗМІ мають працювати над якістю й кількістю контенту, а також важливо проводити системні навчання для представників цільових груп з питань медіаграмотності та інформаційної компетентності. Переконливість висновків щодо позитивного впливу на широку аудиторію «мови перемоги» [15] однозначна. Науковці виокремлюють різноманітні контексти та методи застосування такої мови в інформаційному марафоні: героїзація визволителя через словесне увічнення; акцент на цінностях культури й національних символах; поетизація народного мистецтва; апеляція до історії України для пробудження співчуття постраждалим від наслідків війни, окупаційного режиму, виділення ментальних рис українського народу тощо.

У публікаціях проглядається нестандартність, оскільки кожна з них висвітлює нові, раніше малодосліджені контексти.

Досліджувані наукові статті мають практичну цінність – у них автори пропонують переносити свої висновки в реальне життя. Результати аналізу комунікації в соціальних мережах можуть бути використані в майбутніх наукових роботах і відкривають можливості для їх подальшого вивчення в умовах воєнного стану.

IV. Висновки

Отже, війна позначилася на всіх сферах соціального життя, зокрема й на науці, яка пристосовується до реалій, долає перешкоди й виклики. Аналіз фахових видань галузі «соціальні комунікації» спеціальності 061 Журналістика засвідчив зацікавлення науковців темою масовокомунікаційних процесів в умовах воєнних конфліктів, зокрема під час повномасштабного вторгнення. Результати вказують на значущість досліджень усіх ЗМІ та соціальних мереж у вирішенні проблем, породжених війною: від безпекових, економічних, соціальних до психологічних. В умовах гібридної війни, інформаційних операцій критично важливим є теми якості й кількості інформаційного контенту, так звана «мова перемоги», боротьба з ворожими наративами, дезінформацією, маніпуляціями, підтримка військових ЗМІ і осіб – підвищення рівня критичного мислення українців у сприйнятті інформації, медіаграмотності. Рівень актуальності, об'єктивності, практичної спрямованості наукових досліджень високий, адже вчені, крім загальнонаукових, послуговуються соціологічними та іншими методами, досліджують окремі соціальні групи тощо, самі ж автори включені так би мовити в «польові» воєнні умови.

Проведений аналіз та отримані результати відзначаються своєю науковою новизною, оскільки проблема осмислення війни в контексті соціальної комунікації є цікавою, актуальною й інтенсивно вивчається в контексті гібридних воєн, ворожої пропаганди тощо, а отже, окреслює науковий дискурс та розширює розуміння цієї проблематики.

Аналіз наукових журналів з категорії «Б» у галузі науки «соціальні комунікації» спеціальності 061 Журналістика надав можливість отримати повний огляд того, що вже було досліджено в цьому полі, визначити актуальні теми та виявити прогалини, які потребують подальших досліджень. Результати можуть бути корисними для науковців на різних ступенях свого наукового розвитку. Вони можуть обрати теми, які відповідають власним інтересам та є актуальними для подальших досліджень, що сприятиме підвищенню якості та наукової цінності роботи.

Список використаної літератури

1. Бессараб А. О. Поділ періодичних наукових фахових видань України за цільовим призначенням. *Наукові записки*. 2012. № 1. С. 62–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2012_1_10 (дата звернення: 17.03.2023).
2. Вашист К., Азімова О., Хантер Л. Вплив війни в Україні на світову економіку: огляд зарубіжних медіа. *Образ*. 2022. № 3 (40). С. 6–16. URL: https://obraz.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/1_Vashyst_Azimova_Hunter_Obraz_40.pdf (дата звернення: 17.03.2023).
3. Влох Р. О. Система оцінки українських фахових видань. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2008. № 1. С. 57–94. URL: <https://is.gd/mH3kgE> (дата звернення: 07.07.2023).
4. Законопроект щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності. Київ: Прес-служба Апарату Верховної Ради України, 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/230916.html> (дата звернення: 17.03.2023).

5. Івасишина Т., Комарова О. Фразеологізми як репрезентанти воєнного дискурсу. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія*. 2023. № 1 (6). С. 30–35. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/2589/3052> (дата звернення: 17.03.2023).
6. Касянчук В. О., Левчук О. М. Коректність термінології у медіатекстах про російсько-українську війну. *Обрії друкарства, електронне видання*. 2022. № 2 (12). С. 97–109. URL: <http://horizons.vpi.kpi.ua/article/view/270038/266558> (дата звернення: 17.03.2023).
7. Курбан О. Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2022. № 1. С. 21–27. URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/519/423> (дата звернення: 17.03.2023).
8. Мриглюд О. І. Елементи кількісного аналізу наукових періодичних видань. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2014. № 10. С. 19–28. URL: <https://is.gd/Llj7Sy> (дата звернення: 17.03.2023).
9. Праута М. Місце військових медіа серед джерел інформації для військовослужбовців ЗС України. *Образ*. 2022. № 1 (38). С. 89–99. URL: https://obraz.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/9_Prauta_38.pdf (дата звернення: 17.03.2023).
10. Реєстр наукових видань України. URL: <https://nfv.ukrintei.ua/> (дата звернення: 17.03.2023).
11. Родінова Н. Л., Іваницька Б. В., Шишова О. М. Особливості комунікації в соціальних мережах в умовах воєнного стану. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2022. № 2. С. 115–124. URL: http://www.zhu.edu.ua/journal_cpu/index.php/der_sc/article/view/908/886 (дата звернення: 17.03.2023).
12. Ромах О. Особливості експертизи наукових робіт щодо виявлення академічної недоброчесності. *Наукові записки*. 2021. Т. 1. С. 11–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2021_1_3 (дата звернення: 07.09.2023).
13. Ромах О. Проблеми презентації методологічних засад у наукових дослідженнях. *Наукові записки*. 2017. № 22. С. 71–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2017_22_7 (дата звернення: 07.09.2023).
14. Ромах О. Кваліфікація проблем у дискурсі наукових досліджень. *Наукові записки*. 2018. Т. 1. С. 24–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2018_1_5 (дата звернення: 07.09.2023).
15. Супрун В. М. «Мова перемоги» в інформаційному дискурсі війни». *Обрії друкарства*. 2022. № 1. С. 131–142. URL: <http://horizons.vpi.kpi.ua/article/view/261720> (дата звернення: 17.03.2023).
16. Ярошенко Т. О. Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки: монографія. Київ: Знання, 2010. 215 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e411a254-7409-4afb-b725-4befe3f1cdf1/content> (дата звернення: 17.03.2023).

References

1. Bessarab, A. O. (2012). Podil periodychnykh naukovykh fakhovykh vydan Ukrainy za tsilovym pryznachenniam [Division of periodical scientific specialized publications of Ukraine by purpose]. *Naukovi zapysky*, 1, 62–70. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2012_1_10 [in Ukrainian].
2. Vashyst, K., Azimova, O., & Khanter, L. (2022). Vplyv viiny v Ukraini na svitovu ekonomiku: ohliad zarubizhnykh media [The impact of the war in Ukraine on the world economy: a review of foreign media]. *Obraz*, 3 (40), 6–16. Retrieved from https://obraz.sumdu.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/01/1_Vashyst_Azimova_Hunter_Obraz_40.pdf [in Ukrainian].
3. Vlokh, R. O. (2008). Systema otsinky ukrainskykh fakhovykh vydan [Evaluation system of Ukrainian professional publications]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, 1, 57–94. Retrieved from: <https://is.gd/mH3kgE> [in Ukrainian].
4. Zakonoproiekt shchodo zaborony vykorystannia dzherel informatsii derzhavy-ahresora abo derzhavy-okupanta v osvithnikh prohramakh, v naukovii ta naukovo-tekhnichnii diialnosti [Draft law on banning the use of sources of information of the aggressor state or the occupying state in educational programs, in scientific and scientific and technical activities]. Kyiv: Pres-sluzhba Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2022. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/razom/230916.html> [in Ukrainian].
5. Ivasyshyna, T., & Komarova, O. (2023). Frazeholizmy yak reprezentanty voiennoho dyskursu [Phraselogisms as representatives of military discourse]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Filohiia*, 1 (6), 30–35. Retrieved from <http://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/2589/3052> [in Ukrainian].
6. Kasianchuk, V. O., & Levchuk, O. M. (2022). Korektnist terminolohii u mediatekstakh pro rosiisko-ukrainsku viinu [Correctness of terminology in media texts about the Russian-Ukrainian war]. *Obrii drukarstva*, 2 (12), 97–109. doi: 10.20535/2522-1078.2022.2(12).270038 [in Ukrainian].
7. Kurban, O. (2022). Problema krytychnosti myslennia pry spozhyvanni mediakontentu v umovakh informatsiinoi viiny [The problem of critical thinking when consuming media content in conditions of

- information war]. *Synopsis: tekst, kontekst, media*, 1, 21–27. Retrieved from <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/519/423> [in Ukrainian].
8. Mryhlod, O. I. (2014). Elementy kilkisnoho analizu naukovykh periodychnykh vydan [Elements of quantitative analysis of scientific periodicals]. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, 10, 19–28. Retrieved from <https://is.gd/Lij7Sy> (data zvernennia: 06.07.2023) [in Ukrainian].
 9. Prauta, M. (2022). Mistse viiskovykh media sered dzherel informatsii dlia viiskovosluzhbovtziv ZS Ukrainy [The place of military media among sources of information for servicemen of the Armed Forces of Ukraine]. *Obraz*, 1 (38), 89–99. Retrieved from https://obraz.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/9_Prauta_38.pdf [in Ukrainian].
 10. Reiestr naukovykh vydan Ukrainy [Register of scientific publications of Ukraine]. (2023). *Ministerstvo Osvity i Nauky Ukrainy*. Kyiv: DNU «Ukrainskyi instytut naukovo-tekhnichnoi ekspertyzy ta informatsii». Retrieved from <http://nfv.ukrintei.ua/> [in Ukrainian].
 11. Rodinova, N. L., Ivanytska, B. V., & Shyshova, O. M. (2022). Osoblyvosti komunikatsii v sotsialnykh merezhakh v umovakh voiennoho statnu [Peculiarities of communication in social networks in the conditions of a military state]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Sotsialni komunikatsii*, 2, 115–124. Retrieved from http://www.zhu.edu.ua/journal_cpu/index.php/der_sc/article/view/908/886 [in Ukrainian].
 12. Romakh, O. (2021). Osoblyvosti ekspertyzy naukovykh robit shchodo vyjavlennia akademichnoi nedobrochesnosti [Peculiarities of the examination of scientific works regarding the detection of academic dishonesty]. *Naukovi zapysky*, 1, 11–29. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2021_1_3 [in Ukrainian].
 13. Romakh, O. (2018). Kvalifikatsiia problem u dyskursi naukovykh doslidzhen [Qualification of problems in the discourse of scientific research]. *Naukovi zapysky*, 1, 24–32. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2018_1_5 [in Ukrainian].
 14. Romakh, O. (2017). Problemy prezentatsii metodolohichnykh zasad u naukovykh doslidzhenniakh [Problems of presentation of methodological principles in scientific research]. *Naukovi zapysky*, 22, 71–81. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2017_22_7 [in Ukrainian].
 15. Suprun, V. M. (2022). «Mova peremohy» v informatsiinomu dyskursi viiny [Problems of presentation of methodological principles in scientific research]. *Obrii druzarstva*, 1, 131–142. doi: 10.20535/2522-1078.2022.1(11).261720 [in Ukrainian].
 16. Yaroshenko, T. O. (2010). *Elektronni zhurnaly v systemi informatsiinykh resursiv biblioteki* [Electronic journals in the system of information resources of the library]. Kyiv: Zhannia. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e411a254-7409-4afb-b725-4befe3f1cdf1/content> (access date: 03/17/2023) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.11.2023.

Received 18.11.2023.

Kovalenko A., Prokopovich O. Special Publications on Social Communications Specialties 061 «Journalism» About War and in the Conditions of War (Period of Full-Scale Invasion)

The purpose of the study is to reveal the activities of Ukrainian researchers in the field of «social communications» specialty 061 Journalism and to highlight their scientific achievements in the context of the impact of the Russian-Ukrainian war, the representation of their scientific achievements in professional publications.

Research methodology. *Monitoring, comparative, synchronous, descriptive and meta-analyses were used to achieve the goal. This approach contributes to a deeper understanding of the subject area and the identification of patterns and trends in research related to the study of publications and the general field of science «social communications», specialty 061 Journalism in the context of war.*

Results. *The conclusions state that the relevance and novelty of scientific articles by domestic authors is indisputable, because research is carried out using sociological, structural-functional and other approaches; using communicative, receptive, conceptual and other analyses; qualitative and quantitative methods, etc. All communicative processes in the information space, general political and specialized mass media, social networks come into focus; impact on their war content; military narratives; their linguistic aspects; media literacy of the audience; manipulateness; propaganda/counter-propaganda etc. Various social groups, information dissemination channels, influence technologies, etc. are studied in the research.*

Novelty. *The author in the article reviews and analyzes scientific works in the field of «social communications» specialty 061 Journalism in the magazines: «Communications and Communicative Technologies», «Current Issues of Mass Communication», «Bulletin of Lviv Polytechnic National University: Journalism», «State and regions. Series: Social communications», «Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Philology», «Ukrainian Information Space», «Printing Horizons» National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky», «Bulletin of Lviv University. Series: Journalism» of I. Frank Lviv National University, «Obraz»*

Sumy State University, «Synopsis: Text, Context, Media» Borys Grinchenko Kyiv University of the period of full-scale invasion. The books on the relevant topic were analyzed in order to establish the appropriate representation, features and perspectives of the study.

Practical significance. The results of this monitoring study reveal certain trends, innovative concepts and gaps in the field under study, and will also contribute to the diversification of the subject, deepening of certain aspects of research. Also, they can be used for further research on specific issues, for dissertation works, ultimately in the process of studying the courses «Methodology, organization and presentation of media research», «Challenges of the information society for journalists and journalism», «Research of public opinion and its use in journalism» etc.

Key words: social communications, scientific periodicals, analysis, content, war.

Kovalenko A., Prokopovych O. Publikacje fachowe z zakresu komunikacji społecznej specjalności 061 Dziennikarstwo o wojnie i w jej warunkach (okres inwazji pełnoskalowej)

Celem wywiadu jest ujawnienie działalności ukraińskich badaczy z zakresu komunikacji społecznej specjalności 061 Dziennikarstwo i uwypuklenie ich osiągnięć naukowych w kontekście wpływu wojny rosyjsko-ukraińskiej, reprezentacja ich dorobku naukowego w publikacjach fachowych.

Metodologia badania. Do osiągnięcia celu wykorzystano metodę monitoringu, a także analizę porównawczą, synchroniczną, opisową i metaanalizę. Takie podejście przyczynia się do głębszego zrozumienia strefy przedmiotowej oraz ujawnienia prawidłowości i tendencji w badaniach związanych ze zbadaniem publikacji oraz dziedziny nauki «komunikacja społeczna» w ogóle, specjalności 061 Dziennikarstwo w kontekście wojny.

Wyniki. Aktualność i nowość artykułów naukowych autorów krajowych jest bezdyskusyjna, ponieważ badania prowadzone są z wykorzystaniem podejść socjologicznych, strukturalno-funkcjonalnych i innych; analiz komunikatywistycznych, recepcyjnych, conceptualnych i innych; metod jakościowych i ilościowych itp. W centrum uwagi znajdują się wszystkie procesy komunikacyjne w przestrzeni informacyjnej, w mediach ogólnopolitycznych i specjalistycznych, w sieciach społecznościowych; wpływ na ich treść wojenną; narracje militarne; ich aspekty językowe; umiejętność korzystania z mediów przez odbiorców; manipulacyjność; propaganda/kontrpropaganda itp. Przedmiotem badań są różne grupy społeczne, kanały dystrybucji informacji, technologie wpływu itp.

Nowość. W niniejszym artykule dokonano przeglądu i analizy prac naukowych z zakresu «komunikacja społeczna» specjalności 061 Dziennikarstwo w czasopiśmie: «Communications and Communicative Technologies», «Aktualne problemy komunikacji masowej», «Biuletyn Uniwersytetu Narodowego «Politechnika Lwowska»: dziennikarstwo», «Państwo i regiony. Seria: Komunikacja społeczna», «Prace naukowe Międzyregionalnej Akademii Zarządzania Personalem. Filologia», «Ukraińska Przestrzeń Informacyjna», «Horyzonty Drukarstwa» Politechniki Kijowskiej imienia I. Sikorskiego, «Biuletyn Uniwersytetu Lwowskiego. Seria: Dziennikarstwo» Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. Franki, «Obraz» Sumskiego Uniwersytetu Państwowego, «Streszczenie: tekst, kontekst, media» Uniwersytetu Kijowskiego im. B. Grinchenki z okresu inwazji na pełną skalę. Przeanalizowano wywiady odpowiedniej tematyki w celu ustalenia odpowiedniej reprezentacji, osobliwości i perspektyw badania.

Znaczenie praktyczne. Wyniki tego badania monitoringowego ujawniają niektóre tendencje, nowatorskie koncepcje i luki w badanej dziedzinie, a także przyczynią się do dywersyfikacji tematyki i pogłębienia pewnych aspektów badań. Można je także wykorzystać do dalszych badań nad konkretnymi zagadnieniami, do prac dyplomowych, docelowo w trakcie studiowania przedmiotów «Metodologia, organizacja i prezentacja badań medialnych», «Wyzwania społeczeństwa informacyjnego dla dziennikarzy i dziennikarstwa», «Badania opinii publicznej i jej wykorzystanie w dziennikarstwie» itp.

Słowa kluczowe: komunikacja społeczna, czasopisma naukowe, analiza, treść, wojna.